

КОМП'ЮТЕРНА ЛІНГВОДИДАКТИКА: ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ І ПЕРЕСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДИСЦИПЛІНИ

Нині мовна освіта стає основою формування всебічно розвиненої особистості, яка володіє високим рівнем комунікативної компетентності, здатна до сприймання і передачі різноманітної інформації. Сучасна мовна освіта в університеті надає велике розмаїття контекстів, варіативності навчання, а стандарти освіти мають комплексний характер: вони визначають систему вимог до рівня навченості студентів з урахуванням різних форм спілкування (культурного, фахового, міжмовного), комунікативного набору мовленнєвих дій, соціокультурних знань. Система вищої освіти України перебуває в стані трансформації, оскільки зазнає суттєвих змін у результаті таких світових процесів, як: поява нових інформаційних технологій, розширення меж спілкування, відкриття нових можливостей комунікації, значне зростання обсягу інформації. Серед найрізноманітніших форм і методів засвоєння мови, які існують сьогодні, поряд із класичними засадами, особливо актуальними стають інноваційні форми, пов'язані із застосуванням найсучасніших інформаційно-комунікаційних технологій: комп'ютерів, Інтернету, мультимедійного програмного забезпечення, комп'ютерних навчальних програм, що «перетворюються на вирішальний чинник розвитку системи освіти, стають основою формування навчального середовища нового типу» [1, с. 34].

Мета нашого дослідження – прослідкувати історію становлення комп'ютерної лінгводидактики як нової перспективної дисципліни, що надає широкі можливості застосування інформаційних технологій у процесі викладання мовознавчих дисциплін.

Упровадження інформаційних технологій у навчальний процес передбачено програмою реформування системи освіти в Україні і, безперечно, потребує вивчення і вдосконалення. Саме цими питаннями займається нова дисципліна – «комп'ютерна лінгводидактика». Розвиток комп'ютерної лінгводидактики безпосередньо пов'язаний із розвитком комп'ютерних і мережевих технологій, тому предметом дослідження цього розділу методики є не тільки мовні, психологічні, психолінгвістичні, методичні аспекти лінгводидактики, але й формально-змістовні компоненти нових інформаційних технологій. Метою цього напрямку є вивчення методичних аспектів упровадження в процес навчання мов нових інформаційних технологій. Ці питання досить повно висвітлено в працях зарубіжних шкіл. Останнім часом

навчання з використанням комп'ютера стало невід'ємною частиною навчального процесу в багатьох вищих навчальних закладах України, й інтерес до цієї галузі методики постійно росте, що й пояснює її актуальність. У дослідженнях українських і зарубіжних науковців розкрито різні аспекти, пов'язані з впливом інформаційних технологій на формування мовної культури майбутнього фахівця, розробкою шляхів їхнього впровадження в навчальний процес. Різні аспекти цієї проблеми вивчали В. Биков, Н. Вінер, О. Гравцов, Р. Гуревич, М. Жалдак, Ю. Жук, В. Шолохович, Д. Белл, Р. Бріен, П. Росс, А. Девід та багато інших.

Як свідчить аналіз наукової літератури, перші спроби використання ЕОМ під час вивчення мов на початку 60-х рр. були зроблені у США в Стенфордському університеті (Russian-Program) і Нью-Йоркському університеті (Das deutsche Programm). Пізніше, на рубежі 70-х рр., цією проблемою зацікавилися в країнах Західної Європи, Японії та країнах Латинської Америки. З середини 80-х рр. у США, Західній Європі та Японії питання комп'ютеризації викладання мов набувають особливої актуальності у вчителів-словесників, методистів і програмістів. У середині 80-х років формується науковий напрям, що займається питаннями комп'ютерної підтримки навчання мовам, – Computer Assisted Language Learning (CALL). CALL визначають як підхід до викладання мов, де комп'ютер є допоміжним інструментом для представлення та оцінювання матеріалу. Американський вчений М. Леві розглядає CALL як пошук і дослідження методів використання комп'ютера в навчанні взагалі та викладанні мов зокрема [6, с. 244]. Відтак, CALL – метод навчання і вивчення ІМ, за допомогою комп'ютера і комп'ютерних ресурсів, зокрема Інтернету, який використовується для оптимізації та уявлення, закріплення і оцінювання вивченого матеріалу. CALL може реалізуватися незалежно від Інтернету, наприклад, у форматі CDROM. Він включає пошук і дослідження додатків до мови, яка викладається і вивчається [6, с. 245]. Пізніше ці дослідження і лягли в основу нового наукового напрямку. Сам термін «комп'ютерна лінгводидактика» вперше було запропоновано К. Піотровською у 1991 році [5, с. 15].

Лінгводидактика, або дидактика мови, досліджує закони опанування будь-якою мовою незалежно від того, чи є вона рідною мовою або другою. Процес опанування мовою в навчальних умовах є предметом досліджень психологів, психолінгвістів, лінгвістів і методистів. У той же час підійти до осмислення цього процесу лише з позицій тієї або тієї окремої дисципліни означає не одержати повної картини, що демонструє механізми засвоєння мови в навчальних цілях. Лінгводидактика як інтегрована наука вивчає теорію й

практику використання комп'ютерних і мережних технологій у навчанні мов і специфіку керування цими механізмами в навчальних умовах.

Протягом останніх років предмет дослідження цієї галузі лінгводидактики значно збільшився, відповідно й тлумачення цього поняття стало ширшим, оскільки воно акцентує увагу й на проблемах мережевого навчання мови: «Комп'ютерна лінгводидактика – це галузь лінгводидактики, яка вивчає теорію і практику використання комп'ютерних і мережних технологій в навчанні мови» [4, с. 7].

В Україні про нову галузь мовознавства довго не знали, і лише в роки незалежності почали цікавитися цими проблемами. Українські спеціалісти вважають, зокрема Л.М. Златів, «українська лінгводидактика – наука, що досліджує зміст, форми, принципи, способи і засоби навчання української мови як рідної і як державної. В основі цієї науки лежать загальнодидактичні засади, на яких будується навчання мови взагалі, усе ж має низку особливостей, які спираються на вироблені вченими концептуальні засади. До найголовніших із них належать такі:

- українська мова як рідна і державна в усіх типах середніх і вищих навчальних закладів є засобом формування й розвитку мовної особистості, національно свідомого громадянина України;
- навчання української мови спрямоване на виховання мовної особистості – людини, яка любить, знає і береже рідну мову, з повагою ставиться до неї як до мови нашої держави, володіє її виражальними засобами, користується нею у своїй професійній діяльності й у повсякденному житті.
- формування й розвиток мовної особистості здійснюється у процесі оволодіння всіма видами мовленнєвої діяльності – аудіюванням, говорінням, читанням і письмом, сприйманням і продукуванням мовлення;
- навчання української мови здійснюється в особистісному, когнітивному, комунікативно-діяльнісному, компетентнісному, функціонально-стилістичному та інших аспектах;
- навчально-виховний процес мовної освіти забезпечується ефективним застосуванням традиційних та інноваційних технологій;
- навчання української мови спирається на українознавство, етнологію, етнологію, етнопсихологію та етнопсихологію [3].

Подальший розвиток дистанційного навчання, удосконалення комп'ютерного навчального середовища, автоматизованих навчальних систем, потреби у формуванні професійної й мультимедіа компетенції на основі інформаційно-комунікаційних технологій – усе це зумовило необхідність у подальшому розвитку інформатизації лінгводидактики, удосконаленні термінологічного апарату, уточненні предмета, об'єкта, завдань дослідження,

розробленні інноваційних педагогічних технологій у сучасній глобальній мережі. Наприкінці останнього десятиріччя з розвитком електронних, цифрових, телекомунікаційних технологій, появою мережевого навчання з'являється новий термін на позначення наукової теорії навчання іноземних мов – електронна лінгводидактика. Увів цей термін в обіг у 2009 р. російський учений О. Гарцов. Він так тлумачить це наукове поняття: «Електронна лінгводидактика – це наукова дисципліна, яка розвивається разом із еволюцією електронних засобів, цифрових технологій і мереж передачі даних, метою якої є вивчення закономірностей навчання мов у сучасному інформаційному середовищі, їх теоретичної інтеграції і практичної реалізації у системі інноваційної мовної освіти» [2, с. 14].

Застосування інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі надає змогу використовувати новітні форми навчання, а саме: дистанційну, навчання он-лайн із елементами інтерактивності тощо. Змінюються і види навчальної діяльності: робота з аудіо; робота з відео; створення презентацій; робота з комп'ютерними навчальними програмами; електронне спілкування. Широкого поширення набули такі нові засоби навчання, як аудіозаписи, відеофільми, мультимедійні презентації, комп'ютерні програми, електронні книги, підручники, довідники, енциклопедії, словники, ресурси мережі Інтернет, електронна пошта, скайп-зв'язок, віртуальне навчальне середовище.

На жаль, незважаючи на те, що нині інформатизація освіти виходить на якісно новий рівень, зокрема, вирішується завдання масового використання комп'ютерних і мережних технологій, програмних засобів навчального призначення, лінгвістичних ресурсних баз, електронних підручників створено відносно небагато.

Варто наголосити на тому, що сучасні теорії розроблення комп'ютерних підручників і навчальних систем з української мови представлені такими ученими, як: В. Бадер, В. Новосьоловою, Я. Остаф, Н. Семенів, Л. Скуратівським, Г. Шелеховою, С. Чемеркін, С. Єрмоленко, А. Пономаренко, В. Шляховою, В. Шевцовою та ін.

Так, одним із перших на освітянській ниві з'явився електронний підручник з української мови, створений авторським колективом кафедри сучасної української мови Інституту філології Київського університету імені Тараса Шевченка під керівництвом кандидата філологічних наук, доцента Л.А. Алексієнко. Ця комплексна навчальна система, що містить розділи з морфології, лексики, фонетики, морфеміки, словотвору, веб-програмування і дизайну, адресована учням загальноосвітніх шкіл, абітурієнтам, студентам-філологам та ін.

Заслугує на увагу електронний підручник «Українська мова в 10 – 11 класах» (автори: Г. Шелехова, В. Новосьолова, Л. Скуратівський, Я. Остаф), призначений для групового й самостійного повторення та поглиблення знань з курсу української мови, стилістики й культури мовлення, риторики, розвитку мовлення, удосконалення мовних і мовленнєвих умінь та навичок, розрахований на учнів загальноосвітніх навчальних закладів.

Цікавою є концепція створення електронного підручника з української мови учених Національного науково-дослідного інституту українознавства (С. Чемеркін, С. Єрмоленко, А. Пономаренко, В. Шляхова), зорієнтована на вироблення комунікативних умінь і навичок з використанням етнографічного матеріалу.

Безперечно, поява комп'ютерних навчальних програм диктує необхідність у фахівцях, здатних визначити тип комп'ютерних матеріалів для навчання мови, зорієнтуватися в інформаційно-тематичному змісті навчального матеріалу; можливостях реалізувати спеціальні цілі навчання тощо. Розв'язання окреслених проблем вимагає кардинальних змін не лише у розробці і впровадженню нових засобів, організаційних форм і методів навчання, а також інших підходів до підготовки фахівців.

Отже, як показують дослідження, сьогодні інформатизація освіти вступає на якісно новий рівень, вирішуються завдання масового використання комп'ютерних технологій у загальному й професійному навчанні.

Інформаційні технології розвиваються в напрямі створення інструментальних засобів, що дозволяють викладачеві самостійно проектувати електронні навчальні матеріали, які можна використовувати в комп'ютерному навчанні. Створюється нове інформаційне середовище, що вимагає від педагога постійно зростаючого рівня компетенції в галузі інформаційних комп'ютерних технологій. З'являється необхідність підвищення кваліфікації викладачів мов у рамках спеціалізованих курсів.

Та незважаючи на складнощі, існуючі причини, які уповільнюють темп розвитку, комп'ютерна лінгводидактика розвивається дуже динамічно, і зараз вона стоїть на порозі нового етапу, а саме – переходу від описово-теоретичного характеру можливостей інформаційних технологій до практичного масового використання у викладанні мов.

Джерела та література

1. Бадер В.І. Електронна лінгводидактика: стан і перспективи / В.І. Бадер // Освіта та педагогічна наука. – 2012. – № 2 (151). – С. 34–43.

2. Гарцов А.Д. Формирование электронных дисциплин – новые приоритеты педагогики электронного века / А.Д. Гарцов // Современные исследования социальных проблем. – 2010. – № 3 (03). – С. 12–16.

3. Златів Л.М. Комп'ютерна лінгводидактика у викладанні мовознавчих дисциплін для студентів-філологів [Електронний ресурс] / Л.М. Златів – Режим доступу: www.lp.edu.ua.

4. Ломтева Т.Н. Социальный заказ и становление компьютерной лингводидактики как область научного знания / Т.Н. Ломтева, Е.А. Головки // Вестник Ставропольского гос. ун-та. – 2009. – № 60. – С. 5–9.

5. Пиотровская К.Р. Современная компьютерная лингводидактика / К.Р. Пиотровская // Научно-техническая информация. Сер. 2. Информационные процессы и системы. – М., 1991. – № 4. – 33 с.

6. Потапова Р.К. Новые информационные технологии и лингвистика : учеб. пособие / Р.К. Потапова. – 4-е изд., стереотип. – М. : КомКнига, 2005. – 368 с.